

Validering för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69)

Saco, Sveriges Akademikers Centralorganisation har beretts tillfälle att yttra sig över slutbetänkandet Validering för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69). Valideringsdelegationen har haft i uppdrag att lämna föreslag på ett sammanhållet, nationellt och permanent system för validering så att fler personer ska kunna få sitt kunnande kartlagt, bedömt och erkänt. Saco anser inte att valideringsdelegationen har åstadkommit detta utan att det tvärtom finns en risk att förslagen i slutbetänkandet leder till att begränsa validering i allmänhet och i synnerhet för akademiker.

Saco tillstyrker:

- en ny definition av validering men anser att det behövs ett förtydligande avseende att kartläggningen ska vara fördjupad.
- att definitionen av validering även fortsättningsvis ska finns kvar i skollagen.
- att begreppet validering ska införas i högskolan och yrkeshögskolan. Saco ställer sig också positivt till att ge högskolan och yrkeshögskolan i uppgift att informera om möjlighet till validering men anser att uppgiften måste medföljas av extra resurser.
- gemensamma rekommendationer om validering i högskolan men anser inte att uppgiften ska åläggas UKÄ utan UHR.
- förslaget på en övergripande nationell strategi för kompetensförsörjning och livslångt lärande men anser inte att det av strategin ska framgå hur arbetet med att genomföra strategin ska organiseras.
- att ett råd inrättas för att samordna utvecklingsarbete inom valideringsområdet.

Saco avstyrker

- förslaget till förordning med generella bestämmelser om validering. Förslaget leder till att begränsa tillgången till validering vilket strider mot valideringsdelegationens uppdrag.
- att en större andel medel bör gå till nationella projekt det i nästa programperiod för socialfonden.

Synpunkter på utredningens förslag

6.5.1 En ny definition av validering

Utredningen föreslår att validering ska definieras som en strukturerad process som innehåller fördjupad kartläggning, bedömning och ett erkännande av kunnande som en person besitter oberoende av hur det har förvärvats. Saco tillstyrker utredningens förslag. Det innebär bland annat att identifiering och dokumentation i nuvarande definition (SOU 2018:29) ersätts med och inkluderas i den fördjupade kartläggningen. Dokumentation är en avgörande del i processen att erkänna ett kunnande men också för att förstå hur bedömning har gått till. Det underlättar för utomstående (tex. en arbetsgivare eller ett lärosäte) att värdera kvaliteten och ökar legitimiteten av en valideringsprocess. Saco vill därför betona att den ändring som utredningen föreslår inte får innebära att kravet på dokumentation blir otydligt. Saco anser också att kravet på att kartläggningen ska vara fördjupad är svårtolkat. Omfattningen av en validering varierar mellan olika individer och påverkas av metod, tidigare dokumentation etc. Utgångspunkten för kartläggningen bör vara att det finns tillräckligt underlag för att göra bedömning mot en hel kvalifikation eller delar av en kvalifikation.

6.5.2. Definitionen ska finnas kvar i skollagen

Utredningen föreslår att definitionen av validering även fortsättningsvis ska finnas kvar i skollagen. Det är av stor vikt att det finns en enhetlig definition av validering.

6.5.3 En förordning med generella bestämmelser om validering

Valideringsdelegationen föreslår en generell förordningen som avser att reglera valideringsinsatser inom samtliga utbildningsformer, i arbetslivet och i övriga verksamheter som omfattas av förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF). Förordningen ska därutöver ange att en validering ska kunna leda till att ett behörigt organ kan bekräfta att personen har förvärvat kunnande som motsvarar fastställda krav. Saco avstyrker valideringsdelegationens förslag.

Saco anser att en sådan reglering begränsar tillgången till valideringen i allmänhet och i synnerhet för akademiker. Det finns flera skäl till det. Förutom författningsreglerade kvalifikationer är det få ansökning och beslut om inplacering av icke-formella och informella kvalifikationer i SeQF vilket avgränsar möjligheten till valideringen mot flera yrken och yrkesområden. För det andra medger inte SeQF inplacering av delkvalifikationer eller moduler. För de allra flesta akademiker kommer behoven av validering inte att vara mot en hel yrkeskvalifikation utan mot enstaka kompetenskrav för att antingen komplettera sin befintliga

utbildning eller bevisa att man har den kompetens som motsvarar aktuella krav i arbetet. För det tredje är förslaget att reglera - att *ett* behörigt organ ska kunna bekräfta validering av en individs kompetens - svårt att säkerställa och efterleva. Sverige tillhör det land i Europa och i världen med minst antal reglerade kvalifikationer. Det innebär också att det är många olika aktörer som utför informellt och icke-formellt lärande. I sektorer där det förekommer flera konkurrerande aktörer (tex. personlig tränare) är det svårt, om inte omöjligt, att avgöra *vem* som har företräde att avgöra om validering leder till det erkännande som efterfrågas i yrkesutövningen. Saco anser att det endast är på arbetsmarknaden som legitimiteten av en validering kan avgöras och inte av staten.

Slutligen, leder valideringsdelegationens förslag till att resurserna avgränsas till aktörer och kvalifikationer för att de passar in i en viss struktur (SeQF) istället för att behoven av validering styr resurstilldelningen. Ett tydligt exempel är att förordningen (2020:268) om statsbidrag för utveckling av branschvalidering endast medger att statsbidraget får lämnas till arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer som *gemensamt* ansöker om statsbidrag för att utveckla valideringsmodeller. Många av Saco:s förbund tillhandahåller vidareutbildning och specialistutbildning utan involvering av andra aktörer. Utbildningarna leder till kvalifikationer som är efterfrågade och sedan länge vedertagna inom deras verksamhetsområden. Förslagen om resurstilldelning kan därför komma att påverka deras möjlighet att ansöka om stöd för att utveckla valideringsmodeller. Det innebär också att arbetsgivare på lokal och regional nivå inte kan söka stöd för att utveckla strukturer för validering. *Vi hänvisar också till vårt yttrande över förordningen om statsbidrag för utveckling av branschvalidering.*

6.5.4 Begreppet validering ska införas även i högskolan och yrkeshögskolan

Saco tillstyrker att begreppet validering ska införas i lagen i högskolan och yrkeshögskolan. En enhetlig begreppsanvändning ökar likvärdigheten i validering. Det kan också öka rörligheten inom det eftergymnasiala utbildningssystemet. Saco tillstyrker också valideringsdelegationens förslag att högskolan och yrkeshögskolan får i uppgift att upplysa studenter och sökande om möjlighet till validering vid antagning eller för tillgodoräknande av utbildning. Men uppdraget måste följas av extra resurser. Bland annat krävs fler studie-och yrkesvägledare samt kompetensutveckling. Vi hänvisar också till Sacos Yttrande över delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande, SOU 2018:29.

6.5.6 UKÄ och UHR ska ta fram rekommendationer för lärosätenas arbete med validering

Saco ställer sig positiv till gemensamma rekommendationer men anser inte att uppgiften ska åläggas Universitetskanslersämbetet utan Universitet-och högskolerådet. I vårt yttrande över delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande, SOU 2018:29 har vi förslagit att Universitet-och högskolerådet ges i uppdrag att ta fram nationella kriterier för bedömning och erkännande av tidigare lärande i samverkan med lärosäten och arbetsliv. Skälet till det är att uppgiften är förenlig med Universitet-och högskolerådet uppdrag (2012:811) att samordna, främja och utveckla verksamhet inom högskolesektorn. Däremot delar vi utredningens förslag om att UKÄ och UHR bör göra uppgiften i nära samverkan eftersom det troligtvis blir UKÄ som ska säkerställa efterlevnad och kvalitet i tillämpningen av rekommendationerna.

7.5.1 En övergripande nationell strategi för

Saco tillstyrker utredningens förslag på en övergripande nationell strategi för kompetensförsörjning och livslångt lärande. Det är viktigt att det finns en sammanhållen politik för att Sverige ska kunna tillvarata och utveckla kompetens inom olika sektorer och på olika nivåer i samhället. Vi välkomnar också förslaget att strategin bör beslutas i form av en överenskommelse mellan regeringen och arbetsmarknadens parter. Det skapar förankring och ger strategin legitimitet. Saco avstyrker utredningens förslag att det av strategin ska framgå hur arbetet med att genomföra strategin ska organiseras. Strategin bör syfta till att ge aktörer mål eller en riktning snarare än att åstadkomma en organisation för hur strategin ska genomföras.

7.5.2 Ett råd ska fortsätta följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete

Valideringsdelegationen föreslår att ett råd med en tillhörande kanslifunktion får ett uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på nationell och regional nivå. Saco delar i mångt och mycket flera övervägande som valideringsdelegationen gör vad gäller ansvaret för och organisationen av validering. Därför tillstyrker vi valideringsdelegationens förslag. Saco vill betona att det är viktigt att ansvaret för validering leds och administreras av en funktion som både har ett nationellt och lokalt uppdrag samt lokal närvaro. Saknas den koppling blir det svårt att åstadkomma en sammanhållen struktur för validering. Exempel på en sådan myndighet är Tillväxtverket. Ansvaret bör inte ges till en utbildningsmyndighet. Förutom de skäl som valideringsdelegationen anger i 7.5.2 under rubriken *Ett råd under ledning av ansvarigt statsråd ger politisk tyngd*, riskerar stödet till

validering att avgränsas till de kvalifikationsnivåer som ryms inom utbildningsmyndighetens huvudsakliga uppdrag.

Saco anser att den organisation som tilldelas ansvaret för validering inte också ska ha ansvar för beslut om inplacering av kvalifikationer i SeQF. Skälet är att det annars finns risk att organisationens objektivitet och *opartiskhet ifrågasätts*. Om organisationen har dubbla roller kan det leda till en situation där en aktör som har fått stöd att utveckla en kvalifikation samtidigt får avslag på ansökan om inplacering av denna.

8.4.1 Utökade medel för kompetensförsörjning och livslångt lärande i nästa programperiod för socialfonden

Valideringsdelegationen föreslår att en större andel av medlen för kompetensförsörjning och livslångt lärande i den kommande programperioden ska gå till att utveckla *nationella strukturer* inom validering. Saco motsätter sig förslaget. Utgångspunkten för resurstilldelningen bör vara behovet av validering och inte krav på att aktörer ska anpassa sina kvalifikationer till vissa strukturer och format (exempelvis nationella yrkeskvalifikationer eller inplacering i SeQF). Kortsiktigt ekonomiskt stöd för att utveckla flera branschmodeller kommer inte att bidra till att upprätthålla befintliga. Sedan 2010 har antalet valideringsmodeller och yrkeskvalifikationer minskat med nästan hälften. År 2010 fanns 25 branschmodeller som omfattade 140 yrkeskvalifikationer. År 2019 var antalet modeller 24 och antalet yrkeskvalifikationer 64. Långsiktigt arbete med att förvalta och kvalitetssäkra nationella valideringsmodeller kräver stora resurser och kapacitet hos organisationerna.

Dessutom avspeglar kvalifikationer på nationell och central nivå inte alltid förhållanden och behov på lokal nivå. Vi anser att arbetet med strategisk kompetensförsörjning på lokal nivå kan bidra till att stärka förmågan hos arbetsgivare att långsiktigt hantera omställning av både verksamhet och personal. Därför är det viktigt att arbetsgivare på lokal och regional nivå också kan ansöka om stöd och resurser för att utveckla sitt arbete med validering och kompetensutveckling. Det krävs dock mer ekonomiska incitament för att arbetet ska ske systematiskt och kontinuerligt. Saco har därför föreslagit att kostnader för tjänsterna kompetenskartläggning och validering från av staten eller branschen godkända utförare ska vara avdragsgill.¹

9.3.1 Medel bör tillföras för att säkerställa fortsatt finansiering av högskolekurser om validering

Saco anser att det är kritiskt med kompetenshöjande insatser bland aktörer som arbetar med validering och bedömning av reell kompetens.

¹https://www.saco.se/globalassets/saco/dokument/rapporter/2020_investera-i-kunskap-och-kompetens.pdf

Det är viktigt för att säkerställa kvaliteten i valideringsutförandet. Saco är dock tveksam till att en allt större del av högskolans resurser och utbud blir upplåsta till kortsiktiga och öronmärkta satsningar och avstyrker därför valideringsdelegations förslag. Saco föreslår istället att kurserna ska tillhandahållas av den myndighet som ansvarar för att utveckla stödet av validering eller den sektorövergripande myndighet som har ansvar för validering inom sitt verksamhetsområde, tex UHR för högskolans aktörer, Skolverkets för skolans aktörer etc.

9.3.2 Statistik över omfattningen av validering inom komvux och högskolan bör förbättras

Saco tillstyrker utredningens förslag. Uppgifter om validering vid antagning till eller vid tillgodoräknande av utbildning är avgörande för att kunna granska och följa upp ”validander” över tid. I vårt yttrande över delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande, SOU 2018:29 anser vi att det utöver kvalitetsgranskning också krävs effektstudier och uppföljningar av ”validandernas” genomströmning och/eller etablering på arbetsmarknaden.

9.3.4 Forskning om validering bör utökas

I Sacos inspel till den forskningspolitiska propositionen 2020 har vi angett övergripande villkor och förutsättningar för en långsiktig forskningspolitik och hänvisat till våra medlemsförbund i frågor som rör prioritering av forskningspolitiska områden. Saco kommer därför inte ta ställning till utredningens förslag att prioritera forskning om validering i forskningspropositionen.

10.5.3 Myndigheten för yrkeshögskolans stöd till branscherna bör utvecklas

Valideringsdelegationen föreslår att Myndigheten för yrkeshögskolans stöd till branscherna bör utvecklas. Saco anser att de uppgifter som valideringsdelegationen anger för att utveckla branschvalidering är ändamålsenliga. Men vi anser att en nationell struktur för validering ställer krav på att politiska, ekonomiska och rättsliga förutsättningar harmoniseras. Därför behövs det ett helhetsgrepp på ansvar, organisation, lagstiftning och resurser.

Bilägger även svar från följande Sacoförbund; DIK och SRAT.

Sveriges Veterinärförbund ansluter sig till Sacos svar.

Med vänlig hälsning
Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Ana Andric
Utredare